

**ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНИН
ЭЛГЕ БИЛИМ БЕРҮҮ МИНИСТРЛИГИ
РЕСПУБЛИКАЛЫК БИЛИМ БЕРҮҮ БОРБОРУ**

**ЖАЛПЫ ОРТО БИЛИМ БЕРҮҮЧҮ
МЕКТЕПТЕРИНИН 7-КЛАСС ОКУУЧУЛАРЫ ҮЧҮН БАСКЫЧТУУ
ТЕКШЕРҮҮ ЭКЗАМЕНДЕРИ БОҮНЧА МАТЕРИАЛДАР ЖАНА
МЕТОДИКАЛЫК СУНУШТАР**

ТАШКЕНТ-2018

Жалпы билим берүүчү орто мектептери 7-класс окуучулары баскычтуу текшерүү экзамен өткөрүү боюнча методик сунуштар Республикалык билим берүү борбору алдындагы Түркий тилдер боюнча илимий-методикалык кеңеши 2018 жыл 11 апрелдеги кезектен тышкары 2-сандуу жыйналыш тарабынан талкууланып басмага сунушталган.

Жалпы билим берүү 7-класс окуучулары баскычтуу текшерүү экзамен өткөрүү боюнча методик сунуштар жана материалдарын көбөйтүп таратууга тыюу салынат.

Мектептин методикалык бирикмелери экзамен билеттерине 15% көлөмдө өзгөртүүлөр киргизүүгө болот.

КЫРГЫЗ ТИЛИ ЖАНА АДАБИЯТЫ

ТҮЗҮҮЧҮЛӨР:

А.Юнусалиева-Республикалык билим берүү борборунун методисти.

Г.Шерматова-Республикалык билим берүү борборунун методисти.

Рецензент:

Х. Жаникулова-Ташкент областы Бөкө району 34-мектептин кыргыз тили жана адабият мугалими.

Киришүү

Кыргыз тили предметинен 7-класста баскычтуу текшерүү экзамен материалдары жазма иш, башкача айтканда диктант түрүндө өткөрүлөт. Диктант 3 вариантта даярдалат. Даярдалган ар бир вариант өзүнчө конверттерге салынат. Бир окуучу конверттерден бирөөсүн тандап алат жана конверт ичиндеги текстти доскага жазат. Мугалим тарабынан текст бир жолу окуп берилет.

Диктант текстинин көлөмү 120-150 сөздөрдөн турган болот.

Диктант жазуу үчүн саат (60 минута) берилет.

Тексттеги кыйын сөздөр доскага жазып коюлат. Диктант текстти мугалим тарабынан окулуп туруп (диктовка түрүндө) жаздырып барылат.

Критерийлер	Балл
Эч кандай катасыз жазылган болсо; одоно эмес орфографиялык же пунктуациялык 1 ката кетирилсе диктантка коюлат.	5балл
2 стилдик жана 2 орфографиялык ката кетирилген диктантка коюлат. Каталардын саны өзгөрүү мүмкүн, бирок алардын жалпы саны 4төн, орфографиялык ката 2 ден ашпоосу керек.	4балл
4 орфографиялык жана 4 пунктуациялык катасы болгон диктантка коюлат. Каталар саны 3 орфографиялык, 5 пунктуациялык катасы бар жана башка көрүнүштө да болушу мүмкүн. Бирок орфографиялык каталар 4 төн ашпастыгы шарт;	3 балл
7 ге чейин орфографиялык жана пунктуациялык катасы бар диктантка коюлат.	2 балл
Каталар саны 15тен көп болсо «1» балл коюлат.	1 балл

Момун чал

Момун чал момун дегенчелик адам. Бул аймакта аны билбеген, же ал билген жан жок. Эл аны элпекМомун деп атап алган.Улуу дебей, кичүү дебей, өз дебей, жат дебейкөрүнгөнгө жапырылып салам берип, жумшаган иштен моюн толгобой, көдү карап турат,өмүрүндөоозунан «жок» дегенсөз чыкпай, качан болсун, кимге болсун «куп»деп жүгүрүп кызмат кылып келатат. Эгер алтын дегенкүзүндө сапырылган сары жалбырак болсо баасы кетер беле, анын сыңарыМомундун ак көңүлдүгүн баалаган эч ким жок. Өзү курдуу карылар жеткен сый урматка жетпеди. Аны санга кошуп, көзгө илип, ооздун жели менен болсо да барктайкоюш эч кимдин оюна келбейт.Бирок аш, той боло калса; Момунсуз өтпөйт.АйрыкчаБугу уруусунан кадырлуу кары а дүйнө кетсе, анын караашы, чоң ашынын кызматыМомундун мойнунда.

(120-сөз)

Чыныгы достук.

Жаман дос- көлөкө сыяктуу күн тийип турганда качып кутула албайсың,күн бүркөөдө издеп таба албайсың.Ушул сыяктуу колундан иш,келсе оозундан сөз келип,ооматың артып турганда,достошууга ашкере жан тарткан адамдардын чыныгы досу да жардам кылбай кетет.Ошол үчүн эртеби кечпи көңүл суутуп,сени сындырып,сени таштап кетпеген,бу дүйнөдөгү чыныгы,ишенимдүү дос-экөө гана.Бул—эмгек жана китеп.Жашынан китепкөй,эмгекке дербиш болуп,эмгегин,акылың менен чөйрөнө, элиңе жаксаң,бейтаныш кишилер түгүл душмандарың да сага-дос,жолдош.

Ал эми сен күткөн турмуштагы дос-жоро,ар кыл курагында ар башкача болот.Тагыраак айтканда,өзүнө жараша болот.Адам ылгабай жаш кезинде көп дос күтөт.Бирок мезгил өткөн сайын алар азайып,картайган кезинде,эң ишенимдүү,эң жөнөкөй досторуң гана калат.Анткени курак өткөн сайын адам турмуштан сыналып,иргелип отурат.(127-сөз)

Жусуп Баласагын

Жусуп Хас Хажиб касиеттүү кыргыз жеринде,Сары-Өзөн Чүйдөгү Баласагын шаарында,азыркы Токмок шаарынын жанындагы Буранада жарык дүйнөгө келген.Кийин атактуу адам болгондо Жусуп Баласагын аталган.Бул Баласагында жашаган Жусуп дегенди туюнтурат.Жаш кезинен терең билим алып,өз доорунун ойчул акындарынын ири алдында болуп,чыгармасында калайык-калктын турмушун кеңири чагылдырган.Акындын «Куттуу билим» дастаны ошол кездеги түрк элдеринин тилинде жазылган тунгуч китеп

болгону менен да өтө баалуу. Акын Жусуп Баласагын «Куттуу билим» дастанын акыл-оюу жетилип, чыгармачылык күчү толуп-ташып турган курагында он сегиз айдын ичинде жазып бүтүргөн. Бул китептин өзөгү айрым өзгөрбөс түбөлүктүү түшүнүктөрдөн турат. Биринчиси—адилет, экинчиси - дөөлөт, үчүнчүсү - акыл, төртүнчүсү - каниет делип, алардын ар бирине түркчө өз аттары ыйгарылган. Алардын ортосундагы өз ара сүйлөшүүлөр, суроо, жооптор аркылуу санжыра чечмеленет. **(122-сөз)**

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ХАЛЫҚҚА БІЛІМ БЕРУ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКА БІЛІМ ОРТАЛЫҒЫ

ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМНІҢ 7- СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫ
БАСҚЫШТЫ ЕМТИХАНДЫ ӨТКІЗУ БОЙЫНША
МЕТОДИКАЛЫҚ ҰСЫНЫСТАР МЕН МАТЕРИАЛДАР

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН
ӘДЕБИЕТ

2017-2018 оқу жылы

Жалпы орта білімнің 7-сынып оқушылары басқышты емтиханды өткізу бойынша методикалық ұсыныстар мен материалдары Республика білім орталығының ғылыми методикалық кеңесінің 2018 жыл 11 апрельдегі кезектен тыс 2-санды жиналысында талқыланып, іс жүзінде пайдалану үшін ұсынылған.

Жалпы орта білімнің 7-сынып оқушылары басқышты емтиханды өткізу бойынша методикалық ұсыныстар мен материалдарды коммерция мақсатында көбейтіп тарқату мүмкін емес.

Мектеп методбірлестіктері басқышты емтихан материалдарына 15%-ға дейін өзгерту енгізу мүмкін.

Құрастырушылар:

Г. Нишанова – Республика білім орталығының методисті
У. Байқабилов - Республика білім орталығының методисті

Пікір білдірушілер:

1. А. Жаңбырбаева - Ташкент облысы, Шыршық қаласындағы
17- мектептің оқытушысы
2. А. Үмбетова - Ташкент облысы, Қыбырай ауданындағы
9- мектептің оқытушысы

КІРІСПЕ

Қазақ тілінен емтихан диктант түрінде өткізіледі. Диктант 3 вариантта дайындалады. Әр бір вариант 3 конвертке салынады. Бір оқушы 3 конверттен біреуін таңдап алады. Конвертке салынған мәтін тақырыбы тақтаға жазып қойылады. Мұғалім диктант мәтінін бір рет оқып береді. Мәтіндегі күрделі сөздер тақтаға жазып қойылады. Диктант мәтінін мұғалім оқиды (диктовка тәсілінде) жаздырып барады.

Диктант мәтінінің көлемі 120-150 сөзден құралған болуы тиіс.
Диктант жазу үшін 1 астрономиялық 60 минут беріледі.

Оқушылардың жазбаша жұмыстары төмендегідей бағалау мөлшері негізінде бағаланады:

Бағалау мөлшерлері	Балл
Диктант мүлде қатесіз жазылған, дөрекі (<i>қопал</i>) болмаған 1 емлелік немесе 1 тыныс белгісі қатесі болған диктантқа қойылады	5 балл
2 емле және 2 тыныс белгісі болған диктантқа қойылады. Қателер саны өзгеруі мүмкін, бірақ олардың жалпы саны 4-ден, емлелік қате болса 2-ден аспауы керек	5 балл
4 емле және 4 тыныс белгісі қатесі болған диктантқа қойылады. Қателер мөлшері 3 емле, 5 тыныс белгісі және басқа көріністе де болуы мүмкін. Бірақ емлелік қателер 4-тен аспауы шарт	3 балл
7-ге дейін емлелік және 7 тыныс белгісі қатесі болған диктантқа қойылады	2 балл
Қателер мөлшері 15-тен артса, «1» балл қойылады	1 балл

ДИКТАН ҮШІН МӘТІНДЕРДЕН ҮЛГІЛЕР

МЕН ЕЛІМДІ СҮЙЕМІН

Туған жердің көгілдір аспаны сенің кеудең секілді. Сол аспан төсінде күнде жарқырап тұрған жұлдыздар сенің көздерің секілді. Сен сол туған жердің аспанымен тыныстайсың. Туған жердің жарық күнімен алысқа қарайсың.

Туған ел! Бұл кішкентай үйіңнің табалдырығынан басталады. Содан шексіз қияға өрлеп кете барады. Оның жұпар атқан жусаны, оның жүректей болып желмен лүпілдей соққан қызыл гүлдері, оның кеудеңе құйылған мөлдір ауасы, жотаға өрлеген жалғыз аяқ жолдары – осының бәрі- бәрі сенің туған еліңді құрайды.

Туған жерсіз адамның күні жоқ. Алыс кетсең, өз үйіңнің мұржасына дейін сағынасың. Туған жерің түсіңе енеді. Алыстан қол бұлғай шақырады.

Туған ел мағынасы тереңде жатыр. Балғын балалық шақ!

Сәуірде бүршік атқан, қылтиып күн көзіне көрінген балауса көк шөп.
Өзен үстінде үйіріліп ұшқан шағала! Кемеріне жайлап соққан көгілдір көл.
Күннің қызғылт шапағына бөленген үйлер – осының бәрі тұтас туған ел.

(Сырбай Мәуленов. 137 сөз)

ЖОЛДА

Әлі шам жағылған жоқ, жұрттың көбі тыста мал жайлап жүр. Кең үйдің іші құлазығандай. Дағдыдан тыс оңаша. Шығыс жаққа қараған терезенің алдында қос тізерлеп, екі шынтағын терезенің алдына салып, иегін қолдарының үстіне қойып Абай отыр. Бұдан басқа оң жақта, жер төсектің үстіне бала уатқан Зере бар. Тізесімен тербетіп отырғаны – Айғыздан туған немере қызы, үш жасар Кәмшат. Кәрі әже күндегі машығы бойынша бесік жырын айтады. Өте бір өзгеше, ескі жыр. Абайдың өз әжесінен басқа ешкімнен естімеген жыры бар. Бірақ кәрі әжесінің өзіндей, соншалық, жақын, ыстық, сүйікті жыры. Кішкентай күнінде Абай өзі де кеш сайын осы жырдың тербеуімен ұйықтайтын. Сол күндерден бір ырғағы ауыспаған, бір сөзі де өзгермеген. Ана жүрегіндей айнымас жыр. Осындай қоңыр кештің қоңыр күйі. Бейуағына жеткен әженің өмірлік гөй-гөйі. Сырт қарап отырған Абай әженің кейде шерлі, кейде мейірбан рақым күйін өзін тербетіп отырғандай сезеді. Аяқталмай созыла түссе екен дейді.

(“Абай жолы”. М. Әуезов. 140 сөз)

БОЗ ТОРҒАЙ

Боз торғай өзінің туысы қара торғаймен көрші тұрады. Ертелі-кеш ән салып, көңілін көтеретін-ді. Қара торғайдың да шиқылдап бірсыдырғы ыңылдайтын «өнері» болатын. Боз торғайдың әнінен кейін қара торғайдың шиқылы аяқ асты болып, ескерусіз қалды.

Өзін әншілердің санатына қосып жүрген қара торғайды күншілдік жеңді. Боз торғай әндете бастаса, қабағын түйіп, ашуын шығарып:

- Сен-ақ шиқылдауға жалықпайды екенсің? Не дауыс, не әуен жоқ, сенің әніңді кім тыңдасын?! – деп жақтырмайтын.

Енді боз торғай жазық далаға кетіп, әндететінді шығарды. Оның әнін жалпақ дала мен ондағы тіршілік тыңдады.

Кең аспанда салған ән бұрынғыдан да әуенді естілетін.

- Тым биік көтерілмесейші. Мерт боларсың, - деп аяған болады қара торғай.

- «Жақыннан тістескенше, алыстан кісінескен артық» деген емес пе және де алыстан әуендірек естіледі. Шын өнер бел шешіп биіктесе ғана жақсы танылады, - деді боз торғай.

Осыдан бастап боз торғайдың ән салар аймағы ашық аспан болып қалды.

“Нұрлы жол” газетінен (131 сөз)

**ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ХАЛҚИ РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН
МАРКАЗИ ТАЪЛИМИ РЕСПУБЛИКА**

**МАҶМУИ МАВОДҲОИ
ИМТИҲОНИ ЗИНАВӢ ВА
ТАВСИЯҲОИ МЕТОДИ**

**АЗ ФАНИ ЗАБОНИ ТОЧИКӢ БАРОИ
СИНФИ VII ДАР СОЛИ ХОНИШИ 2017-2018**

Тошканд 2018

Тавсияҳои методӣ ва маводҳо барои гузаронидани имтиҳони зинавӣ дар синфи 7-уми мактабҳои таълими умумӣ дар ҷамъомади дуҷуми ғайринавбатии Шӯрои илмию методии Маркази таълими Республика 11-уми апрели соли 2018 барои дар амалиёт истифода бурдан тавсия гардидааст.

Тавсияҳои методӣ ва маводҳо барои гузаронидани имтиҳони зинавӣ дар синфи 7-уми мактабҳои таълими умумиро бо мақсади тичорат зиёд намуда, тақсим кардан мумкин нест.

Иттиҳоди методии мактаб ҳақ дорад маводи имтиҳони зинавиро 15% дигаргун намоянд.

Тартибдиҳанда:

А. Шукуров – методисти Маркази таълими Республика

Такриздиханда:

Ш. Бобочонова - омӯзгори забон ва адабиёти мактаби рақами 17-и шаҳри Ангрен вилояти Тошканд.

ЗАБОНИ ТОЧИКӢ БАРОИ СИҶФИ VII

ХАТӢ (ДИКТАНТ)

Дар синфи 7 имтиҳонҳои аз синф ба синф гузарони аз фанни забони тоҷикӣ дар шакли диктант гузаронида мешавад. Аз ҷониби омӯзгор 3 варианти матни диктант интихоб ва аз тарафи иттиҳодияи методӣ ва роҳбарияти мактаб тасдиқ карда мешавад. Матнҳои интихобшуда дар алоҳидагӣ ба лифофаҳо гузошта мешавад. Як нафар донишомӯз аз байни лифофаҳо якеашро интихоб мекунад. Сарлавҳаи матни интихобшуда дар тахтаи синф навишта мешавад. Матни диктанти интихобшуда аз ҷониби омӯзгор як маротиба хонда мешавад.

Ҳаҷми диктант дар синфи 7-ум бояд 120-150 калимаро дар бар гирад.

Барои навиштани диктант 60 дақиқа (як соати астрономӣ) вақт ҷудо карда мешавад.

Калимаҳои мураккаби матн дар тахтаи синф навишта мешавад. Матни диктант аз ҷониби омӯзгор (бо усули диктовка) хонда мешавад ва донишомӯзон менависанд.

Диктант дар асоси чунин меъёрҳои баҳогузори санҷида мешавад:

Тартиби баҳогузори	Ҳол
Ба диктанти бегалат ва дар сурати мавҷудияти як ғалати сахли имлоӣ ва китобатӣ	5 ҳол
Ба диктанте, ки ду ғалати имлоӣ ва ду ғалати китобатӣ, як имлоию се-чор ғалати китобатӣ, ё се ғалати имлоии якхела дошта бошад	4 ҳол
Ба диктанте, ки чор ғалати имлоию чор ғалати китобатӣ, се имлоию панҷ китобатӣ ё ҳафт ғалати китобатӣ дошта бошад	3 ҳол
Ба диктанте, ки ҳафт ғалати имлоию ҳафт китобатӣ, шаш ғалати имлоию ҳашт китобатӣ, панҷ ғалати имлоию нӯҳ китобатӣ ё ҳашт ғалати имлоию шаш китобатӣ дошта бошад	2 ҳол
Ба диктанте, ки ғалатҳояш аз миқдори ғалатҳои 2 ҳол зиёд бошад	1 ҳол

Ёдоварӣ:

1. Ҳангоми баҳогузори қатъи назар аз гуногунии хатоҳои мавҷудаи диктант асосан, миқдори хатоҳои имлоӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

2. Агар миқдори ислоҳҳои дар диктант буда аз 5-то зиёд бошад, баҳо 1 ҳол паст карда мешавад.

Эзоҳ: Донишомӯз кори хаттиро (дар диктант, баёни эҷодӣ ва иншо) мутлақо беҳато нависад, аммо ҳусни хаташ ба талабот ҷавобгӯ набошад, дар натиҷа 1 ҳол паст карда мешавад.

НАМУНАИ МАТНҲО БАРОИ ДИКТАНТ

ШОХАИ АРЧА

Чамол ба соати девории калон, ки ёздаҳ бор занг зад, нигоҳ карда, либосҳояшро кашиду ба рӯи чоғаш хобид. Вай аз рӯи одати ҳаршабаи худ ягон соат дар чоғаҳ бедор хобида, роҳу равиши зиёд намудани истехсоли маҳсулоти дастгоҳи худро дар фабрикаи бофандагӣ чустучӯ менамуд. Аксар вақт ҳамин чустучӯи ватандӯстонааш муваффақият ҳосил мекард.

Аммо имшаб ҳаёли ӯ ба ҳамон шоҳаи арча банд буд, ки аз байни сӯзанбаргҳои он нури чароғи электирикӣ гузашта, ба девори хона гулҳо партофта буд. Чамол ба нутқи пуртаъсире тайёри мидид. Дам ба дам дафтарчаи худро кушода, фикрҳои нав ба навро дар он менавишт.

Дар хонаи дигар ҳаёли Назар ҳам, ки бо айби ҳаммактабаш Нодир аз амак ва падари худ коҳиши саҳт дид, дар ҳамон шоҳаи арча банд буд. **(Р. Ҷалил).** (121 калима).

ФАСЛИ ГАНДУМПАЗӢ

Аз наззораи даштҳо, адирҳо, доманаҳои кӯҳсорон чашм ҳаловат мебарад, дил меболад. Онҳо дар ин фасли гандумпазӣ ҳама зарнигор шудаанд. Дар ҳама ҷониб ғаллазорҳои тиллоранг дар шӯълаи Офтоб медурахшанд. Гандуми расида гӯё аз гармии Офтоб шалпар шуда пинак рафта, хӯшаҳои вазнини худро ҳам намудааст. Гоҳ—гоҳ насими сабукпарвози кӯҳистон бол афшонда, бо замзамаи латифи худ селаҳои гандумро аз пинаки ширин бедор мекунад ва нозук—нозук алвонҷ дода мерақсонад, бӯи диловези онро парешон намуда, ба димоғи даравгарон ва хирманкӯбон мерасонад. Дар ин фасли пурфайз суруди обшорон, чашмасорон, наҳру сойҳои шӯҳи кӯҳӣ, ки дар дараҳо танинандоз аст ва хониши пурчаҳчаҳои кабкҳои дарӣ, ки гоҳ аз ин ҷо ва гоҳ аз он ҷо баланд мегардад, аҷаб нашьае дорад. Ба ин савтҳои тарабангез ва рӯҳнавоз таронаи "Майда"-хонии хирманкӯбон ҷӯр мегардад. **(С. Улугзода).** (126 калима.)

ҚАЛАМКАШ

Бибиробии қаламкаши номӣ ва чевари таърифӣ чанд вақт боз бетоб буд. Рӯз ба рӯз ҳолаш бад мешуд. Тамоми хешовандон аз ӯ умедашонро канда буданд. Дигар барои ҳамаи онон равшан буд, ки ӯ дар миёнаҳои ҳавлӣ, дар сояи дарахти тути калони марворидак якта бӯрӯ партофта, ба болои он якандозашро андохта, аз пагоҳ то бегоҳ дар чашмонаш айнак, дар дасташ бӯрӯчӯб ба рӯи шохӣ ва сандуқҳои тахта ва чорсӯи сабз, бунафш, зард ва пуштӣ - ба рӯмол, сӯзанӣ ва рӯҷоҳои одамон нақшо нахоҳад кашид. Дигар ин ҳунарманди номдор бо нақшу ниғорҳои нав ба нав ихтироъкардаи худ, мардуми гирду атроф ва дуру наздикро моту мабхут нахоҳад кард. Дигар занон, соҳибони тӯю маъракаҳо рӯймол, сӯзанӣ ва рӯҷоҳои худро барои нақшакшонӣ бардошта нахоҳанд омад. **(Ҳаким Карим).** (119 калима.)

ÖZBEGISTAN RESPUBLIKASYNYŇ HALK
BILIMI MINISTRIGI
RESPUBLIKAN BILIM MERKEZI

UMUMY ORTA TÄLIMIŇ
VII SYNPLARYŇ SYNPDAN-SYNPA GEÇIRIŞ
EKZAMENLERINI GEÇIRMEK BOÝUNÇA MASLAHATLAR WE
MATERIALLAR

TÜRKMEN DILI

2017- 2018 okuw ýyly

Umumy orta tälimiň 7-nji synp okuwçylaryny synpdan synpa geçiriş ekzamenlerini geçirmek boýunça metodiki maslahatlar we materiallar Respublika tälim merkeziniň ylmy geňeşiniň 2018 ýylyň 11 aprelindäki nobatdan daşary 2-nji sanly ýygnanyşygynda ara alyp maslahatlaşyldy we okuw prosessinende peýdalanmak üçin hödürlendi.

Umumy orta tälimiň 7-nji synp okuwçylarynyň synpdan synpa geçiriş ekzamenlerini geçirmek boýunça metodiki maslahatlary we materiallary kommersiýa maksadynda köpeldip dargatmak mümkin däl.

Mekdepleriň metodiki birleşmelerinde synpdan synpa geçiriş ekzamenleriniň materiallaryna 15% özgertme girizmek mümkin.

Türkmen dili

Düzen:

Ş .Abdullaewa- Respublika tälim merkeziniň metodisti.

Taqrizchi:

N.Latypow – Garagalpagystan respublikasynyň Dörtgöl raýonynyň Halk tälim müdirliginiň monitoring bölüminiň başlygy.

GIRIŞ

Ene dilinden 7-nji synpda synpdan synpa geçiriş ekzamenleri diktant görnüşinde geçirilýär. Diktant 3 wariantda taýýarlanýar. Taýýarlanan her bir wariant aýratyn konwerte salynýar. Bir okuwçy konwertlerden birini saýlap alýar. Konwerte salnan tekstiň sözbaşy tagtada ýazylyp goýulýar. Mugallym tarapyndan diktantyň teksti bir gezek okap eşitdirilýär.

Diktantyň tekstiniň göwrümi 120-150 sözden ybarat bolmaly.

Diktanty ýazmak üçin 60 minut wagt berilýär.

Tekstdäki çylşyrymly sözler doskada ýazyp goýulýar. Diktantyň teksti mugallym tarapyndan okap eşitdirilip (diktowka usulynda) ýazylýar.

Okuwçylaryň ýazuw işleri aşakdaky normalar esasynda bahalanýar:

Normalar	Ball
Umuman ýalňyşsyz ýazylan, bir sany orfografik ýa-da bir punktasion ýalňyşy bolan diktanta goýulýar.	5 ball
Iki sany orfografik we iki sany punktasion ýalňyşy bolan diktanta goýulýar. Ýalňyşlaryň sany özgermegi mümkin, ýöne olaryň umumy sany dördten, orfografiki ýalňyş ikiden geçmeli däl.	4 ball
Dört sany orfografiki hem-de dört sany punktasion ýalňyşy bolan diktanta goýulýar. Ýalňyşlaryň 3 sany orfografiki, 5 sany punktasion we başga görnüşi hem bolmagy mümkin. Emma orfografiki ýalňyş hökman 4 sanydan geçmeli däl.	3 ball
Ýedä çenli orfografiki ýalňyşy bar bolan diktanta goýulýar.	2 ball
Ýalňyşlaryň sany 15-den aşsa, «1» ball goýulýar.	1 ball

DIKTANT ÜÇIN TEKSTLERIŇ NUSHASY

Mergen babanyň hekaýasy

Mergen baba mähelledäki ýaşulylaryň iň garrysy. Ondan başga ol uly bagban. Baba gül we agaçlaryň tebigatyny oňat bilýär. Ol örän mähriban we süýji sözli. Adamyň göwnündäkisini tapyn gepleýär. Onuň bilen söhbetdeş bolan adam ýanyndan hiç gidesi gelmeýär. Baba göýä ajaýyp janly kitaba meňzeýär. Şonuň üçin hem Mergen babany hemme öz atasy ýaly oňat görýär, hormat edýär. Beren maslahatlaryny derrew erine etirýär.

Ine çagalaryň garaşan günü hem etip geldi. Ol çagalar bilen söhbet gurdy. Mergen baba çagalar bilen soraşyp, çinarnyň aşagyndaky oturgyja oturdy.

-Mähribanlarym,- diýip başlady baba taýagyna söenip,- Köp wagtlar öň mekdebiňiziň orny pes-belent bolup ýatan, taşlandyk ýerdi. Men ýaş oglandym. Bir gün mähellämizdäki söwdagär baýyň Esen dien hyzmatkäri ýaşlary toplaý, şu ýere nahal ekip, bag etmäge çagyrdy. Muny biz şatlyk bilen kabul etdik. Esen aga özi birinji bolup erik, çinar we alma nahallaryny oturttdy. Biz hem köçelere we meýdanlara köp nahallar ekdik. Owadan edip güller ekdik. “Ynsanyň eli güldür, çagalar!- diýdi Esen aga begenip,- ine , boşap ýatan ýerler, bostanlyga öwürüldi!”

(160 söz)

Wagtyň gitdi- bahtyň gitdi

Ynsan hemme wagt iş edip, okap ýöremeýär. Mysal üçin ata-enä kömek etmek, dersde bolmak, derse taýýarlanmak, mekdep ýa-da başga edaralara, jemgyýetçilik işlerine gatnaşmak bilen birlikde aralykda boş wagt hem bolýar. Ine şol boş wagtdan önümlü, maksatly peýdalanyp bilmek, ony bolar bolmaz işlere sarp etmezlik hem akyllý işleriň biridir. Boş wagt saňa köp zat berýär. Eger sen ondan maksatly peýdalanyp bilseň, mugallymyň beren materiallary bilen tanyşarsyň, diýmek, bilimiňi berkidersiň, ýa-da çeper edebiýat okasaň aklyňa akyl goşular. Şeýle-de boş wagtyňda sport bilen meşgullansaň, güýjüne güýç goşular. Emma, käbir oglanlar boş wagtларыndan dogry peýdalanmaýar. Iň uly baýlyk- wagtyň boş geçirmezlik. Bir-biri bilen gep satyp oturmak, arzymaýan maýda zatларыň üstünde jedelleşmek ýa-da köçede işsiz entäp ýöremek örän erbet iş. Beden we akyl taýdan kämil ynsan bolup ýetişmek üçin boş wagtdan önümlü peýdalanmaly. Dana halkymyzyň “Wagtyň gadryna ýet”, “Wagtyň gitdi-bahtyň gitdi” diýip aýdan sözleri boş wagtyň gadryna ýetip , ondan önümlü peýdalanmak gerekdigi hakynda aýdan hikmetli sözleridir.

(155 söz)